

Årets tilsyn

Voksen- og børneområdet

Hvor: Ombudsmanden gennemfører tilsynsbesøg i offentlige og private institutioner, især hvor mennesker er eller kan blive frihedsberøvet. Det kan f.eks. være fængsler, sociale institutioner og psykiatriske afdelinger.

Hvorfor: Formålet med ombudsmandens tilsynsbesøg er at bidrage til at sikre, at mennesker, der opholder sig eller bor i institutioner, bliver behandlet værdigt, hensynsfuldt og i overensstemmelse med deres rettigheder.

Tilsynsbesøgene foregår både efter ombudsmandsloven og efter den valgfri protokol til FN's Konvention mod Tortur og Anden Grusom, Umenneskelig eller Nedværdigende Behandling eller Straf (OPCAT). Ombudsmanden er efter denne protokol udpeget til "national forebyggende mekanisme". Opgaven varetages i samarbejde med DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur og Institut for Menneskerettigheder, som bidrager med lægefaglig og menneskeretlig ekspertise.

Ombudsmanden har et særligt ansvar for at beskytte børns rettigheder efter bl.a. FN's Børnekonvention.

Hvordan: Under tilsynsbesøgene giver ombudsmanden ofte institutionerne anbefalinger. Formålet med anbefalingerne vil typisk være at forbedre forholdene for brugerne af institutionerne, herunder justere forholdene for at få dem til at stemme overens med reglerne. Det kan også være for at forebygge f.eks. nedværdigende behandling.

Tilsynsbesøg kan også føre til, at ombudsmanden undersøger generelle problemer.

Hvem: Tilsynsafdelingen varetager tilsynsbesøg på voksenområdet, mens Børnekontoret tager på tilsynsbesøg på børneområdet. En børnesagkyndig deltager i tilsynsbesøg på børneområdet – og også på voksenområdet, hvis det vurderes at være relevant.

Normalt deltager en læge fra DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur, og ofte deltager en menneskerettighedsekspert fra Institut for Menneskerettigheder.

Voksenområdet

Tema i 2018

Udelukkelse fra fællesskabet i kriminalforsorgens institutioner

Normalt har indsatte i fængsler og arresthuse adgang til at tilbringe tid sammen, men en indsat kan udelukkes fra fællesskabet med andre indsatte bl.a. for at forhindre flugt, strafbar virksomhed, voldsom adfærd eller for at opretholde sikkerheden i institutionen.

Indsatte kan også vælge at være frivilligt udelukket fra fællesskabet – det sker ofte, hvis en indsat føler sig truet af medindsatte.

En indsat, der er udelukket fra fællesskabet, sidder isoleret, og isolation kan medføre psykiske skadevirkninger. Det er derfor vigtigt, at indgrebet er så kort som muligt og gennemføres så skånsomt som muligt.

Som led i årets tema besøgte ombudsmandens tilsynshold fire lukkede fængsler, fire åbne fængsler og ni arrester og havde især fokus på

- de konkrete forhold for indsatte udelukket fra fællesskabet
- kvaliteten af rapporter om udelukkelse fra fællesskabet

Eksempler på væsentlige konklusioner

- Udelukkelse fra fællesskabet i kriminalforsorgens institutioner sker som udgangspunkt efter reglerne, men dokumentationen kan blive bedre.
- Der findes ikke generel vejledning til personalet i kriminalforsorgens institutioner om, hvordan de skal håndtere *frivillige* udelukkelser.
- Den eksisterende vejledning om *tvungen* udelukkelse fra fællesskabet dækker ikke alle relevante emner.

Ombudsmanden anbefaler generelt

- at fængsler og arrester øger fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter og ugenotater om udelukkelse fra fællesskabet samt sikrer løbende kvalitetskontrol
- at fængsler, arrester og Direktoratet for Kriminalforsorgen følger udviklingen i brug af tvungen og frivillig udelukkelse fra fællesskabet og analyserer årsager til udviklingen

Se ombudsmandens konkrete anbefalinger (i uddrag) i tabellen på side 38-45.

Læs om temaer og se temarapporter på ombudsmanden.dk/tilsyn/

Afsluttede sager med tilknytning til tilsynsområdet i 2018

29 sager om selvmordsforsøg, dødsfald mv. i kriminalforsorgens institutioner eller i politiets varetægt. *Tre af sagerne førte til kritik.*

Yderligere **seks** sager rejst af egen drift (heraf **fire** i direkte forlængelse af tilsynsbesøg). *To af sagerne førte til kritik, henstilling eller anbefalinger.*

Udvalgte undersøgelser

Selv mord forebygges bedre: I løbet af få år havde der i et udlændingecenter været flere tilfælde, hvor indsatte havde forsøgt at begå selvmord ved at hænge sig fra fritliggende rør i lofterne. Ombudsmanden gjorde de ansvarlige myndigheder opmærksomme på tendensen. Myndighederne svarede, at de ville sørge for, at rørene blev inddækket. (Nyhed den 1. juni 2018).

Tålt ophold er belastende: Ombudsmanden undersøgte forholdene for personer på tålt ophold med opholdspligt og bopæl på et udrejsecenter. Konklusionen var, at de samlede forhold for gruppen måtte anses for meget belastende og begrænsende for grundlæggende livsførelse.

Ombudsmanden mente dog ikke, at de generelle forhold for gruppen var i strid med f.eks. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. (FOB 2018-18 og nyhed den 29. maj 2018).

Oplysningsgrundlaget i sager om indsatte selvmord/selv mordsforsøg var utilstrækkeligt: I tre sager om selvmord/selv mordsforsøg i samme arrest undersøgte ombudsmanden bl.a., om personalet burde have været mere opmærksomme på de indsatte før hændelserne og f.eks. have tilset dem hyppigere eller tilkaldt en læge. Ombudsmanden havde ikke grundlag for at tilsidesætte myndighedernes vurderinger af behovet for tilsyn eller lægekald, men kritiserede i to af sagerne, at der ikke var dækkende oplysninger om de faktiske omstændigheder.

Ombudsmanden opfordrede til øget opmærksomhed ved brug af peberspray: Med afsæt i en konkret sag opfordrede ombudsmanden kriminalforsorgen til generelt at overveje, om der var behov for tiltag for at sikre, at reglerne bliver fulgt, når der bruges peberspray mod indsatte i kriminalforsorgens institutioner. Ombudsmanden pegede også på, at fyldestgørende dokumentation i sådanne sager er vigtig for, at lovligheden af iværksatte magtanvendelser reelt kan efterprøves. (Nyhed den 4. januar 2019).

Hvor har vi været i 2018?

Hvornår	Hvor	Hvad	Hvem talte vi med		Hvem var med ¹	
			Brugere ²	Pårørende mfl. ³	DIGNITY	IMR
	I alt 30 besøg		259 samtaler	21 samtaler	29 besøg	12 besøg
22/1	Psykiatrisk Center Glostrup, Afdeling Hvidovre	To sengeafsnit for almenpsykiatriske patienter	4	3	✓	✓
25/1	Psykiatrisk Center Amager	To intensive døgnafsnit for almenpsykiatriske patienter	7	2	✓	✓
29/1	Kofoedsminde, Rødby	Fem sikrede afdelinger på specialinstitution for udviklingshæmmede, som er idømt en foranstaltning	8	0	✓	✓
8/2	Psykiatrisk Center Ballerup	To intensive døgnafsnit, især for almenpsykiatriske patienter	5	5	✓	
16/2	Køge Arrest	Arrest, især for indsatte, der er varetægtsfængslede, mens deres sag behandles	9	0	✓	
20/2-21/2	Herstedvester Fængsel, Albertslund	Lukket specialfængsel, især for afsonere med behov for psykiatrisk, psykologisk og/eller sexologisk udredning og behandling	37	1	✓	✓
23/2	Halsebyvænge, Korsør	Afsnit i kommunalt botilbud, især for dømt udviklingshæmmede	2	0	✓	✓

- 1) Ombudsmanden samarbejder på tilsynsområdet med DIGNITY – Dansk Institut mod Tortur og Institut for Menneskerettigheder (IMR), som bl.a. deltager i en række tilsynsbesøg.
- 2) Antallet af indsatte, beboere og patienter mv., som besøgsholdene havde samtaler med.
- 3) Antallet af pårørende, værger, bistandsværger og patientrådgivere, som besøgsholdene havde samtaler med.

	Udvalgte anbefalinger⁴
	Besøg afsluttet med anbefalinger: 26 Besøg afsluttet uden bemærkninger: 4 Ikke afsluttet ved redaktionens slutning: 0
	<i>Tilsynsbesøget gav ikke anledning til anbefalinger</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • Registrere og analysere tidsmæssig udstrækning af fastholdelser
	<ul style="list-style-type: none"> • Udarbejde retningslinjer om håndtering og forebyggelse af vold og trusler mellem beboerne (voldspolitik) • Sikre, at der er gældende instrukser for håndtering af medicin og utilsigtede hændelser mv. • Sørge for, at hver sundhedsfaglig medarbejder får egen adgang til FMK (Fælles Medicinkort)
	<i>Tilsynsbesøget gav ikke anledning til anbefalinger</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • Øge fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter og ugenotater om udelukkelse fra fællesskabet samt sikre løbende kvalitetskontrol • Forbedre dokumentationen i rapporter om anbringelser i sikringscelle • Orienterere indsatte efter undersøgelse af opholdsrum
	<ul style="list-style-type: none"> • Øge fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter og ugenotater om udelukkelse fra fællesskabet samt sikre løbende kvalitetskontrol
	<ul style="list-style-type: none"> • Udarbejde en magtanvendelsesinstruks og sørge for undervisning af personalet • Udarbejde skriftlig information om adfærdsregler mv. • Opdatere og udbygge medicininstruks, så den lever op til gældende krav • Sikre procedurer for gennemgang af medicinskabet • Forbedre aktivitetsmulighederne for beboerne, så niveauet svarer til andre sammenlignelige botilbud

4) Anbefalinger er gengivet i udvalg og forkortet. De fulde anbefalinger kan ses på ombudsmanden.dk, hvor afsluttende breve efter tilsynsbesøg løbende offentliggøres.

Hvor har vi været i 2018?

Hvornår	Hvor	Hvad	Hvem talte vi med		Hvem var med ¹		
			Brugere ²	Pårørende mfl. ³	DIGNITY	IMR	
27/2	Københavns Fængsler, Politigårdens Fængsel	Særlig arrestafdeling. Tilsynet angik forholdene for en varetægtsarrestant, som havde været langvarigt udelukket fra fællesskabet	0 ⁵	0	✓	✓	
5/3	Kalundborg Arrest (delvist varslet besøg)	Arrest, især for indsatte, der er varetægtsfængslede, mens deres sag behandles	9	0	✓	✓	
14/3	Holstebro Arrest	Arrest, især for indsatte, der er varetægtsfængslede, mens deres sag behandles	8	0	✓		
15/3	Regionspsykiatrien Midt, Viborg	To sengeafsnit for retspsykiatriske patienter	11	3	✓	✓	
21/3	Center Bakkehuset, Videbæk	To afdelinger i kommunalt botilbud for voksne med behov for en specialiseret indsats hele døgnet	0 ⁶	2	✓		
22/3	Sdr. Omme Fængsel (delvist varslet besøg)	Åbent fængsel, især for afsonere	4	0	✓	✓	
5/4	Københavns Fængsler, Vestre Fængsel	Arrest, især for indsatte, der er varetægtsfængslede, mens deres sag behandles	5	0	✓	✓	
10/4	Kragsskovhede Fængsel, Jerup	Åbent fængsel med lukket afdeling, især for afsonere	10	0	✓		

5) Den indsatte ønskede ikke at tale med besøgsholdet.

6) Brugernes funktionsniveau muliggjorde ikke samtaler.

Udvalgte anbefalinger⁴

- Søge at forlænge den indsattes tid ude af cellen med besøg i træningslokalet, når det skønnes sikkerhedsmæssigt forsvarligt
- Udarbejde medicininstruks og uddanne personalet i instruksen
- Sørg for, at restmedicin håndteres i overensstemmelse med forskrifterne
- Udarbejde instruks om abstinensbehandling og observation af indsatte med abstinenser
- Sørg for, at restmedicin håndteres i overensstemmelse med forskrifterne
- Sikre, at de indsatte ikke får den opfattelse, at brug af natkolbe er obligatorisk
- Sikre, at tvangsprotokoller udfyldes med individuelle begrundelser mv.
- Udarbejde retningslinjer om håndtering og forebyggelse af vold og trusler mellem patienterne (voldspolitik)
- Harmonisere husordener
- Udarbejde retningslinjer om magtanvendelse og sørg for oplæring af personalet med fokus på skånsomhed
- Indgå skriftlig aftale om vilkårene, når der anvendes privat vagtfirma
- Øge fokus på medicinbehandling og sundhedsfaglig dokumentation
- Øge fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter og ugenotater om udelukkelse fra fællesskabet samt sikre løbende kvalitetskontrol
- Undersøge, om praksis med salg af håndkøbsmedicin lever op til gældende krav på området
- Sikre systematisk tilsyn med straffcelleanbragte
- Bringe interne retningslinjer om udelukkelse fra fællesskabet i overensstemmelse med gældende regler
- Øge fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter og ugenotater om udelukkelse fra fællesskabet samt sikre løbende kvalitetskontrol
- Følge og analysere udviklingen i antallet af udelukkelser fra fællesskabet
- Stramme op i forhold til mærkning af medicin mv.

Hvor har vi været i 2018?

Hvornår	Hvor	Hvad	Hvem talte vi med		Hvem var med ¹		
			Brugere ²	Pårørende mfl. ³	DIGNITY	IMR	
11/4	Ringkøbing Arrest	Arrest, især for indsatte, der er varetægtsfængslede, mens deres sag behandles	7	0	✓		
17/4	Esbjerg Arrest	Arrest, især for indsatte, der er varetægtsfængslede, mens deres sag behandles	5	0	✓		
18/4	Detentionen i Esbjerg (uvarslet besøg)	Politiets detention, navnlig for personer, som ikke kan tage vare på sig selv, fordi de er påvirkede af rusmidler, og som politiet træffer i en farlig situation	0 ⁷	0	✓		
24/4	Helsingør Arrest	Arrest, især for indsatte, der er varetægtsfængslede, mens deres sag behandles	9	0	✓		
25/4	Detentionen i Helsingør (uvarslet besøg)	Politiets detention, navnlig for personer, som ikke kan tage vare på sig selv, fordi de er påvirkede af rusmidler, og som politiet træffer i en farlig situation	0 ⁷	0	✓		
8/5	Østruplund, Otterup	Tre afdelinger på regionalt botilbud for voksne med udviklingshæmning, som har en dom eller problemadfærd	6	2	✓		
9/5	Odense Arrest (uvarslet besøg)	Arrest, især for indsatte, der er varetægtsfængslede, mens deres sag behandles	10	0	✓		

7) Der var ingen detentionsanbragte på besøgstidspunktet.

Udvalgte anbefalinger⁴

- Opdatere medicininstrukser, så de lever op til gældende regler
- Udarbejde instruks om abstinensbehandling og observation af indsatte med abstinenser
- Sikre korrekt mærkning og opbevaring af medicin til de indsatte
- Håndtere restmedicin efter forskrifterne og sørge for procedurer for oprydning i medicinskabet

- Øge fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter og ugenotater om udelukkelse fra fællesskabet samt sikre løbende kvalitetskontrol
- Sikre entydighed og klare aftaler i sundhedsbetjeningens samarbejde, herunder sørge for præcis rammedelegation fra læge til sygeplejerske og for opdatering af instrukser
- Sikre, at de indsatte kan føre private telefonsamtaler, som ikke kan overhøres af andre indsatte

Tilsynsbesøget gav ikke anledning til anbefalinger

- Indføre en ordning, hvor sundhedspersonalet i arresten orienteres om udelukkelse fra fællesskabet
- Sikre, at rapporter om midlertidige udelukkelse fra fællesskabet lever op til gældende krav
- Omskrive og specificere medicininstruksen
- Sørge for tilstrækkelig mærkning af medicin til de enkelte indsatte mv.

- Indføre procedurer for egenkontrol med røgalarm og elektronisk udstyr i detentionen
- Øge opmærksomheden på fyldestgørende udfyldelse af detentionsrapporter
- Sikre, at tilsyn med detentionsanbragte sker i overensstemmelse med gældende regler

- Udbygge den eksisterende magtanvendelsesinstruks med oplysninger om de særlige regler, der gælder for dømte i botilbud
- Udarbejde en politik om vold og trusler mellem beboerne, herunder om seksuelle overgreb og retningslinjer om politianmeldelse

- Øge fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter og ugenotater om udelukkelse fra fællesskabet samt sikre løbende kvalitetskontrol
- Være opmærksomme på den måde, de ansatte henvender sig til de indsatte på – herunder, at der bankes på, inden der åbnes til en celle
- Indføre anmodningssedler med kopi til den indsatte for at undgå klager og tvivlsspørgsmål mv.
- Sikre fokus på korrekt medicinbehandling, på tilbud om helbredsundersøgelse til nyindsatte mv.

Hvor har vi været i 2018?

Hvornår	Hvor	Hvad	Hvem talte vi med		Hvem var med ¹		
			Brugere ²	Pårørende mfl. ³	DIGNITY	IMR	
14/5-15/5	Nyborg Fængsel	Lukket fængsel med arrestafdeling, herunder særlig arrestafdeling for negativt stærke indsatte	32	0	✓	✓	
16/5	Fonden Station Vest, Brovst	Privat botilbud for voksne med nedsat psykisk funktionsevne og omfattende behov for støtte	3	2	✓		
17/5	Botilbud På Tværs, Farsø	Privat botilbud for voksne med væsentlige adfærdsforstyrrelser, bl.a. med foranstaltningsdomme	5	0			
7/6-8/6	Nr. Snede Fængsel	Åbent fængsel med lukkede afdelinger, herunder straf- og isolationsafsnit	26	0	✓		
13/6	Psykiatrien – Aalborg Universitetshospital	To sengeafsnit for retspsykiatriske patienter	8	1	✓		
14/6	Aalborg Arrest	Arrest, især for indsatte, der er varetægtsfængslede, mens deres sag behandles	5	0	✓		
6/9	Enner Mark Fængsel, Horsens	Arrestafdeling og særligt sikret afdeling i lukket fængsel	10	0	✓		
26/9	Søbysøgård Fængsel, Årlev	Åbent fængsel med lukket afsnit, især for afsonere	14	0	✓	✓	

Udvalgte anbefalinger⁴

- Øge fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter om udelukkelse fra fællesskabet
- Udarbejde en politik om håndtering og forebyggelse af vold og trusler mellem de indsatte (voldspolitik)
- Gøre aktuel rammedelegation fra læge tilgængelig for personalet (i stedet for forældede instrukser)

- Udarbejde en magtanvendelsesinstruks
- Udarbejde en instruks om medarbejdernes hjælp til administration af beboernes økonomi
- Justere den eksisterende medicininstruks, så den lever op til gældende krav

Tilsynsbesøget gav ikke anledning til anbefalinger

- Øge fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter om udelukkelse fra fællesskabet, herunder af sundhedstjenestens kontakt med indsatte, der er udelukket fra fællesskabet
- Have ledelsesmæssigt fokus på den samlede udvikling i antal udelukkelser, varigheden af udelukkelserne mv.
- Forbedre de skriftlige instrukser fra lægen til sygeplejerskerne og øge fokus på korrekt medicin håndtering
- Undersøge, hvordan samarbejdet med psykiatrien og den ambulante misbrugsbehandling kan styrkes

- Øge fokus på korrekt udfyldelse af tvangsprotokoller og på efterlevelse af reglerne om lægetilsyn og efter-samtaler ved tvang
- Registrere vold og trusler mellem patienter med henblik på dokumentation, viden og læring
- Udarbejde retningslinjer om håndtering og forebyggelse af vold og trusler mellem patienterne (voldspolitik)
- Vejlede patienterne om karakteren af "refleksionstid" mv.

- Øge fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter om udelukkelse fra fællesskabet samt sikre løbende kvalitetskontrol
- Være opmærksomme på at banke på de indsatte døre, før der åbnes
- Hurtigst muligt besvare kald til toiletbesøg om natten
- I samarbejde med lægen sikre, at der udarbejdes instrukser om rammedelegation og andre relevante instrukser i forhold til sundhedsbetjeningen

- Øge fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter og ugenotater om udelukkelse fra fællesskabet samt sikre løbende kvalitetskontrol

- Øge fokus på præcis og dækkende dokumentation i rapporter og ugenotater om udelukkelse fra fællesskabet samt sikre løbende kvalitetskontrol
- Sikre, at brug af natkolbe i fængslets åbne afsnit alene sker efter frivillig aftale med de indsatte, og at de indsatte informeres om det
- Udarbejde instrukser om udlevering af håndkøbsmedicin og om håndtering af restmedicin

Børneområdet

Tema i 2018

Magtanvendelse og andre indgreb i børne- asylcentre og private opholdssteder for blandt andre børn og unge med asylbag- grund

Temaet angik børn og unge med asylbaggrund. Det omfattede børn og unge, som enten var asylansøgere eller afviste asylansøgere, eller som havde fået opholdstilladelse.

Børnene og de unge var normalt uledsagede mindreårige udlændinge.

Som led i temaet besøgte ombudsmandens tilsynshold fem private opholdssteder og fire børneasylcentre og havde især fokus på

- fysisk magtanvendelse
- praksis for at underrette kommuner om børn og unge

Eksempler på væsentlige konklusioner

- Der er generel opmærksomhed dels på at sikre, at barnet og den unges bedste kommer i første række, også ved brug af magt, dels på pligten til at underrette kommunen om børn og unge, der kan have behov for særlig støtte.
- Flere steder mangler der kendskab til lovgivningen om magtanvendelse.
- Mange steder er der udfordringer med børn og unge, som har mistet håb som følge af afslag på ophold, som har misbrug eller gadeorienteret adfærd, eller som forsvinder.

Ombudsmanden anbefaler generelt

- at børneasylcentre og opholdssteder sikrer,
 - at medarbejderne har kendskab til lovgivningen om magtanvendelse
 - at retningslinjer om magtanvendelse stemmer overens med lovgivningen
 - at børn, unge, forældre og personlige repræsentanter informeres om deres rettigheder i relation til magtanvendelse, når børnene og de unge tager ophold på stedet
- at opholdssteder sikrer, at medicinbehandling foregår i henhold til gældende regler

Se ombudsmandens konkrete anbefalinger (i uddrag) i tabellen på side 48-51.

Afsluttede sager med tilknytning til tilsynsområdet i 2018

Ni sager rejst af egen drift (heraf **tre** i direkte forlængelse af tilsynsbesøg). *To af sagerne førte til kritik eller anbefalinger.*

Udvalgte undersøgelser

Forholdene forbedres for 15-17-årige indsatte i arrester og fængsler: På baggrund af tilsynsbesøg i to arrester rejste ombudsmanden en række spørgsmål om behandlingen af indsatte mellem 15 og 17 år. Myndighederne oplyste om nye tiltag, der skulle forbedre forholdene for frihedsberøvede unge i arrester og fængsler. F.eks. påtænkte myndighederne at indføre regler, som skal sikre, at unge afsonere tilbydes en undervisning, der står mål med undervisningen i folkeskolen. (Nyhed den 4. juli 2018).

En dreng blev ulovligt overvåget på et opholdssted: Et opholdssted tog bl.a. billeder af en anbragt drengs mobiltelefon, nedskrev hans samtaler med den tidligere plejefamilie og sendte oplysningerne videre til kommunen. Børn og unge-udvalget havde ikke truffet afgørelse om kontrollen. Ombudsmanden kritiserede den ulovlige kontrol med drengens kommunikation og orienterede Folketingets Retsudvalg, børne- og socialministeren og kommunalbestyrelsen. (FOB 2018-26 og nyhed den 5. juli 2018).

Anbragte børn og unge har ret til undervisning i en skole: Anbringelsessteder uden en såkaldt intern skole må ikke varetage undervisningen af anbragte børn og unge. Disse børn og unge skal i stedet gå i f.eks. en intern skole et andet sted eller i en folkeskole, evt. i en specialklasse eller -skole. Det konstaterede ombudsmanden efter sin undersøgelse, der tog afsæt i en 14-årigs undervisning. Undervisningsministeriet ville på den baggrund sende et brev til samtlige kommuner om undervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder uden intern skole. (Nyhed den 4. oktober 2018).

Afviste asylbørn i Udrejsecenter Sjælsmark lever under svære forhold: Ombudsmanden konkluderede efter to uanmeldte tilsynsbesøg, at forholdene for børn i Udrejsecenter Sjælsmark var egnede til væsentligt at vanskeliggøre børnenes opvækst og begrænse deres muligheder for naturlig udvikling og livsudfoldelse. Ombudsmanden vurderede samtidig, at forholdene ikke generelt set kunne antages at være i strid med internationale konventioner, herunder FN's Børnekonvention. (FOB 2018-39 og nyheder den 20. december 2018 og 8. januar 2019).

Hvor har vi været i 2018?

Hvornår	Hvor	Hvad	Hvem talte vi med		Hvem var med ¹	
			Brugere ²	Pårørende mfl. ³	DIGNITY	IMR
	I alt 9 besøg		44 samtaler	22 samtaler	4 besøg	2 besøg
31/1-1/2	Børnecenter Tønder	Asylcenter for uledsagede mindreårige udlændinge	5	2		
5/2-6/2	Alhambra, Ballerup	Privat opholdssted bl.a. for børn og unge med asylbaggrund	6	2		✓
5/3-6/3	Fonden Hugin og Munin, Aalestrup	Privat opholdssted bl.a. for børn og unge med asylbaggrund	4	3		
5/3+7/3	Ask4US ApS, Farsø	Særligt indkvarteringssted for uledsagede mindreårige udlændinge med en adfærd, som ikke kan rummes i et ordinært asylcenter for mindreårige	7	4	✓	
10/4-11/4	Børnecenter Gribskov, Græsted	Asylcenter for uledsagede mindreårige udlændinge, herunder for uledsagede udlændinge under 16 år med gadeorienteret adfærd	8	1	✓	

- 1) Ombudsmanden samarbejder på tilsynsområdet med DIGNITY – Dansk Institut mod Tortur og Institut for Menneskerettigheder (IMR), som bl.a. deltager i en række tilsynsbesøg.
- 2) Antallet af børn og unge, som besøgsholdene havde samtaler med.
- 3) Antallet af pårørende, personlige repræsentanter og værger, som besøgsholdene havde samtaler med.

	Udvalgte anbefalinger mv.⁴
	Besøg afsluttet med anbefalinger: 6 Besøg afsluttet uden bemærkninger: 0 Ikke afsluttet ved redaktionens slutning: 3
	<ul style="list-style-type: none"> • Sikre, at personalet har kendskab til reglerne i udlændingeloven om magtanvendelse • Sikre, at magtanvendelse bliver registreret og indberettet rettidigt, og at skemaer til indberetning udfyldes fyldestgørende • Ændre husordenen, så det fremgår, hvilke konsekvenser overtrædelser kan medføre
	<ul style="list-style-type: none"> • Sikre, at medarbejderne kender de forskellige regler om magtanvendelse for henholdsvis mindreårige og myndige personer • Sikre, at medicinbehandling foregår i henhold til gældende regler
	<ul style="list-style-type: none"> • Sikre, at de ansatte har kendskab til reglerne i voksenansvarsloven om magtanvendelse • Sikre, at børn, unge og forældre informeres om deres rettigheder i relation til magtanvendelse, når børn og unge tager ophold på stedet • Sikre, at alle magtanvendelser indberettes
	<ul style="list-style-type: none"> • Sikre tilstrækkelig dokumentation i indberetninger om magtanvendelse – herunder af, hvem der var involveret, og hvornår der blev grebet ind • Sikre, at de unge gøres bekendt med registreringen af magtanvendelse og kan udtale sig • Evaluere magtanvendelser sammen med personalet for at drage læring • Informere de unge om adgangen til at henvende sig anonymt til Udlændingestyrelsen om bekymrende forhold • Sikre, at der gives et generelt samtykke til rusmiddeltest <p><i>Sag rejst af egen drift om dels tilsyn med asylskoler og interne skoler på indkvarteringssteder, dels hvilke regler der gælder for brug af magt i de interne skoler. Ikke afsluttet ved redaktionens slutning</i></p>
	<i>Ikke afsluttet ved redaktionens slutning</i>

4) Anbefalinger er gengivet i udvalg og forkortet. De fulde anbefalinger kan ses på ombudsmanden.dk, hvor afsluttende breve efter tilsynsbesøg løbende offentliggøres. Tabellen indeholder også oplysninger om egen drift-sager rejst i forlængelse af tilsynsbesøgene.

Hvor har vi været i 2018?

Hvornår	Hvor	Hvad	Hvem talte vi med		Hvem var med ¹		
			Brugere ²	Pårørende mfl. ³	DIGNITY	IMR	
24/4	Afdelingen for uledsagede mindreårige udlændinge i Center Sandholm, Birkerød	Asylocenter for uledsagede mindreårige udlændinge på mindst 16 år med gadeorienteret adfærd	6	3	✓		
14/5-15/5	Poseidon, Hurup Thy	Privat opholdssted bl.a. for børn og unge med asylbaggrund	3	2			
15/5-16/5	Mind-move ApS (Busters Verden), Sabro	Privat opholdssted bl.a. for børn og unge med asylbaggrund	2	2		✓	
30/10-31/10	Sortemosevej, Hjortshøj (uvarslet besøg)	Privat opholdssted bl.a. for børn og unge med asylbaggrund	3	3	✓		

Udvalgte anbefalinger mv.⁴*Ikke afsluttet ved redaktionens slutning*

- Færdiggøre retningslinjer om magtanvendelse, så de stemmer overens med lovgivningen
- Overveje at udarbejde målrettet, aldersopdelt, skriftlig information til børnene og de unge om deres rettigheder og pligter

- Overveje at udarbejde mere udførlige retningslinjer om anvendelse af fysisk magt
- Sikre, at de enkelte børn og unges medicinbokse påføres både navn og cpr-nummer
- Ændre retningslinjer, så det fremgår, at det ikke kun er medarbejderen selv, men også ledelsen, der kan indgive politianmeldelse om strafbare forhold

Ikke afsluttet ved redaktionens slutning

Fælles for børne- og voksenområdet

Drøftelser med centrale myndigheder

En vigtig del af tilsynsvirksomheden er dialogen med de ansvarlige myndigheder – dels lokalt i forbindelse med tilsynsbesøgene, dels på

centralt niveau. Ombudsmanden holder, sammen med Institut for Menneskerettigheder og DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur, løbende møder med centrale myndigheder.

Hvornår	Møde med	Uddrag af emner
23. maj	Direktoratet for Kriminalforsorgen	Sundhedsbetjeningen i kriminalforsorgens institutioner Forvaltningsrevision vedrørende sikringscelleanbringelser Misbrugsbehandling af varetægtsarrestanter Anbringelse af 15-17-årige i fængsler og arrester Skriftlig information til 15-17-årige indsatte om deres rettigheder og pligter
6. juni	Sundheds- og Ældreministeriet	Registrering af bæltefiksering under sondeernæring Medicinhåndtering i private opholdssteder Samarbejdet mellem psykiatriske afdelinger og socialpsykiatriske bosteder Videregivelse af oplysninger fra sygehuse til kriminalforsorgen – f.eks. ved observation efter selvmordsforsøg Fremskudte apoteker i kriminalforsorgen
22. juni	Børne- og Socialministeriet	Frister for at registrere og indberette magtanvendelse Lægeberedskab ved isolation af børn og unge med psykiske lidelser i sikrede døgninstitutioner Adgang til toiletbesøg under isolation i sikrede døgninstitutioner Manglende handleplaner for anbragte børn og unge Sikkerheden for beboerne i (socialpsykiatriske) botilbud

Andre aktiviteter

- Møder med udenlandske, herunder nordiske, ombudsmænd eller nationale forebyggelsesmekanismer mv. med dialog og erfaringsudveksling.
- Møde med repræsentant for FN's Underkomité til Forebyggelse af Tortur mv. (SPT).
- Møder med nationale tilsynsmyndigheder med dialog og erfaringsudveksling.
- Ombudsmanden holdt, sammen med DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur og Institut for Menneskerettigheder, et møde med civilsamfundet. Formålet med mødet var at informere om tilsynsarbejdet og gennem fælles dialog at indhente erfaringer og inspiration.
- Som en del af børneombuddet samarbejder ombudsmanden på børneområdet generelt med Børnerådet og Børns Vilkår. Som led i samarbejdet blev der afholdt et dialogmøde, som havde fokus på skolebørns trivsel, med relevante interessenter.

Andre resultater

- Direktoratet for Kriminalforsorgen udsendte i januar 2018 nye retningslinjer til sine institutioner om personalets observation af klienter, der vurderes at være i en vis risiko for at udsætte sig for livsfare. Det skete i forlængelse af ombudsmandens tema for tilsynsbesøg på voksenområdet i 2014 (forebyggelse af selvmord og selvmordsforsøg).

- På baggrund af en udtalelse fra ombudsmanden har Direktoratet for Kriminalforsorgen udsendt en cirkulæreskrivelse om oplysning og behandling af sager, hvor en indsat klager over at være blevet udsat for overgreb mv. fra ansatte i kriminalforsorgen. (Cirkulæreskrivelse nr. 9088 af 22. februar 2018). Ombudsmandens udtalelse vedrørte en hændelse, hvor en indsat var blevet skubbet flere gange af en fængselsbetjent. (FOB 2016-52 og nyhed den 16. december 2016).
- Ombudsmanden rejste en række spørgsmål om forholdene for 15-17-årige indsatte i kriminalforsorgens institutioner som led i sit tema for tilsynsbesøg på børneområdet i 2017 (unge i sikrede døgninstitutioner, arrester og fængsler). (Nyheder den 5. september 2017 og 4. juli 2018). Herefter blev der gennemført flere tiltag:
 - Kriminalforsorgen har etableret en særlig visning i sit ledelsesinformationssystem, så områdekontorerne kan se, hvor mange unge under 18 år der en given dag eller periode er indsat eller har været indsat.
 - Direktoratet for Kriminalforsorgen har udarbejdet faglige standarder for indsatte under 18 år. Standarderne skal understøtte en ensartet efterlevelse af de særlige regler, der gælder for indsatte under 18 år.
 - I 2018 vedtog Folketinget en ændring af retsplejeloven, som betyder, at justitsministeren fastsætter særlige regler om undervisning for varetægtsarrestanter i den undervisningspligtige alder.

Tilsyn

Handicap- området

Tilgængelighedstilsyn

Hvor: Ombudsmanden gennemfører tilgængelighedstilsyn i offentlige bygninger. Det kan f.eks. være folkeskoler, uddannelsesinstitutioner, rådhus, biblioteker, hospitaler og afstemningssteder.

Hvorfor: Folketinget har anmodet ombudsmanden om at følge udviklingen i ligebehandling af mennesker med handicap. I den forbindelse foretager ombudsmanden bl.a. tilsyn med den fysiske tilgængelighed for mennesker med handicap. Formålet er at undersøge, om de regler, der skal sikre, at offentlige bygninger er tilgængelige for alle, bliver overholdt.

Hvordan: Under tilsynsbesøgene bliver ombudsmandens medarbejdere vist rundt i bygningerne. Ombudsmandens medarbejdere har måleudstyr med for at tjekke, om f.eks. mål for handicaptoiletter og elevatorer stemmer overens med byggereglerne.

Hvem: Tilsynsafdelingen varetager tilgængelighedstilsynene. Som konsulenter i disse tilsyn deltager desuden en kørestolsbruger fra Dansk Handicap Forbund og en blindekonsulent fra Dansk Blindesamfund. Derudover har ombudsmandens børnesagkyndige deltaget ved besøg på folkeskoler.

Gennemført tilgængelighedstilsyn i 2018

Hvornår	Hvor	Type
31. oktober	Skjern Tekniske Skole	Erhvervsskole

Eksempler på resultater i 2018

Hvad førte tilgængelighedstilsynene til?

I 2018 afsluttede ombudsmanden bl.a. fire sager om uvarslede tilgængelighedstilsyn på fire fynske brevafstemningssteder, som blev gennemført i forbindelse med kommunalvalget i november 2017.

Tilsynene førte til en række anbefalinger, bl.a. om skiltning, taktil belægning og handicaptolletter. Det blev anbefalet, at højden på velkomststanderne (de brugerbetjente anlæg) i flere af kommunerne blev ændret, så kørestolsbrugere kan betjene dem ved egen hjælp. Det blev også anbefalet, at kommunerne sørgede for, at svagsynede fik bedre adgang til at anvende standerne. I et par af sagerne bad ombudsmanden kommunerne om at overveje at etablere et særligt stemmerum, som er stort nok til at kunne rumme tre personer, f.eks. en kørestolsbruger og to hjælpere, på en hensigtsmæssig og ordentlig måde. De fire kommuner har iværksat de anbefalede ændringer.

Sagen om tilgængelighedstilsyn på Skjern Tekniske Skole var ikke endeligt afsluttet ved redaktionens slutning.

Andre aktiviteter

Ombudsmanden samarbejder med Institut for Menneskerettigheder og Det Centrale Handicapråd om at fremme, beskytte og overvåge gennemførelsen af FN's Handicapkonvention. Som led i dette samarbejde holdt ombudsmanden i 2018 møder med de to samarbejdspartnere.

Flere oplysninger om ombudsmandens arbejde med ligebehandling af mennesker med handicap og ombudsmandens rapporter om tilgængelighedstilsyn kan findes på ombudsmanden.dk/handicap/

Tilsyn

Tvangsudsendelser

Tilsyn med tvangsudsendelser

Hvad: Ombudsmanden fører tilsyn med politiets tvangsmæssige udsendelser af udenlandske statsborgere, som ikke har lovligt ophold i Danmark.

Hvorfor: Formålet med tilsynet er særligt at påse, at politiets virksomhed foretages med respekt for individet og uden unødigt magtanvendelse. Ombudsmanden bedømmer således, om politiet følger gældende ret – herunder EU-retten og internationale menneskerettighedskonventioner – og god forvaltningsskik.

Hvordan: Tilsynet omfatter tiden fra beslutningen om tvangsmæssig udsendelse, og frem til udsendelsen er gennemført.

Ombudsmanden gennemgår indberetninger fra politiet og et antal afsluttede udsendelsessager. Medarbejdere fra ombudsmanden deltager endvidere i konkrete udsendelser.

Ombudsmandens tilsyn er koncentreret om følgende opmærksomhedspunkter: brug af magt, adskillelse af familier, udsatte grupper, f.eks. personer med helbredsproblemer, forudgående kontakt og information, sikkerhedsvurderingen forud for udsendelse, afbrudte udsendelser og udsendelsesrapporten.

Hvem: Tilsynsafdelingen varetager tilsynet med de tvangsmæssige udsendelser.

Læs mere om ombudsmandens tilsyn med tvangsmæssige udsendelser på ombudsmanden.dk/udsendelser/

Tilsyn med tvangsudsendelser¹ i 2018²

Hvornår	Antal personer omfattet af udsendelsen	Brug af magt under udsendelsen	Udsendelsen gennemført
I alt 7 udsendelser	10 personer	1 udsendelse	4 gennemført 3 afbrudt
1. maj	1	Nej	Ja
15. august	3	Nej	Ja
18. september	1	Nej	Nej
24.-25. oktober	1	Nej	Nej
18.-19. november	2	Nej	Ja
2. december	1	Ja	Nej
11. december	1	Nej	Ja

- 1) Udsendelse af udlændinge, der ikke udrejser frivilligt, kan enten ske ved en påset udrejse, hvor politiet overvåger udrejsen af landet, f.eks. ombordstigning i et fly, eller ved ledsaget udrejse, hvor politiet ledsager udlændingen ud af landet til udlændingens hjemland eller et tredjeland, hvor udlændingen har ret til at opholde sig. Samtlige udsendelser, som ombudsmanden fulgte i 2018, var ledsagede udrejser.
- 2) Udsendelserne i 2018, som ombudsmanden førte tilsyn med, gik til følgende lande: Nigeria, Tyskland, Afghanistan og Irak.
- 3) Ved et antal udsendelser fører ombudsmanden alene tilsyn med forløbet fra afhentningen af udlændingen og til ombordstigningen på flyet.

	Kommentarer
	Tvangsudsendelser afsluttet uden kritik af politiet: 5 Ikke afsluttet ved redaktionens slutning: 2
	Tvangsudsendelse (delvist ledsaget ³) med rute-fly af en 30-årig kvinde
	Tvangsudsendelse med rute-fly af en 28-årig kvinde og hendes sønner på tre og fem år
	Tvangsudsendelse (delvist ledsaget ³) med rute-fly af en 24-årig mand
	Tvangsudsendelse med rute-fly af en 22-årig mand
	Tvangsudsendelse med rute-fly af to mænd på henholdsvis 26 og 69 år
	Tvangsudsendelse med rute-fly af en 22-årig mand. Der blev anvendt magt i form af transportbælte med fastspændte hænder samt håndkraft <i>Ikke afsluttet ved redaktionens slutning</i>
	Tvangsudsendelse (delvist ledsaget ³) med rute-fly af en 34-årig mand <i>Ikke afsluttet ved redaktionens slutning</i>

Eksempler på vigtige aktiviteter i 2018

Konkrete udsendelser

Medarbejdere fra ombudsmanden var til stede ved syv tvangsudsendelser af udlændinge i 2018. I ingen af de fem afsluttede sager om udsendelser i 2018 udtalte ombudsmanden kritik af politiets arbejde. Ombudsmanden vurderede, at udsendelserne foregik inden for rammerne af danske og internationale regelsæt mv., herunder med respekt for individet og uden unødigt magtanvendelse. Derudover havde ombudsmanden ikke bemærkninger til dokumentationen i sagerne. To af udsendelsessagerne var ikke afsluttet ved redaktionens slutning.

Gennemgang af et antal afsluttede udsendelsessager

Ombudsmanden gennemgik i 2018 sagsakterne i 77 af politiets afsluttede udsendelsessager fra 2016 og 2017. Gennemgangen resulterede i, at ombudsmanden i fem af disse sager stillede spørgsmål til Rigspolitiet. Sagerne var ikke afsluttet ved redaktionens slutning.

De øvrige 72 sager gav ikke ombudsmanden anledning til bemærkninger.

Drøftelser

Ombudsmanden har i 2018 holdt dialogmøde med Rigspolitiet, Nationalt Udlændingecenter, og Nordsjællands Politi, Udlændingecenter Nordsjælland, om ombudsmandens tilsyn med politiets tvangsudsendelser. Herudover har ombudsmanden holdt møde med Dansk Flygtningehjælp.

Internationalt samarbejde

Medarbejdere fra ombudsmanden deltog i 2018 i europæiske konferencer i henholdsvis Finland og Grækenland om tilsyn med tvangsudsendelser. Der deltog også medarbejdere fra ombudsmanden i et europæisk kursus i Tjekkiet om tilsyn med tvangsudsendelser.

Udsendelser arrangeret af andre EU-lande

Ombudsmanden har i medfør af § 30 a, stk. 6, i udlændingeloven kompetence til at føre tilsyn med tvangsmæssige udsendelser arrangeret af andre EU-lande, og et antal medarbejdere fra ombudsmanden er tilmeldt en pulje af observatører under EU's grænseagentur, Frontex. En medarbejder fra ombudsmanden var til stede for at føre tilsyn under tysk politis tvangsudsendelse af 43 udlændinge med chartret fly fra Tyskland til Rusland i november 2018.